GEMEENTE ROERMOND

Inhoudsopgave

1. Inleiding

2. Bodemgesteldheid

3. Grondgebruik
   - 3.1 Agrarisch
   - 3.2 Niet-agrarisch

4. Infrastructuur
   - 4.1 Wegen
   - 4.2 Waterlopen
   - 4.3 Spoorlijnen en tramlijnen

5. De gemeente Roermond

6. Conclusies

Literatuurlijst

Kaartmateriaal

Gemeentebeschrijving Roermond

1. Inleiding

1.1 Gemeente Roermond
p.a. Markt 31
6041 EM Roermond
Provincie Limburg
Inventarisatiegebied Midden-Limburg
Aantal inwoners: 38.349 (16-05-1989)
Oppervlakte: 28,91 km2 (16-05-1989)
Onderdelen: Asenray, Broekhin, Donderberg, Hatenboer, Hattem, Hoogvonderen, De Kemp, Kitskensberg, Leeuwen, Maalbroek (gedeeltelijk gemeente Roermond, gedeeltelijk gemeente Swalmen), Roer, Roermond, Spik, Straat, Thuserhof, De Weerd (gedeeltelijk gemeente Roermond, gedeeltelijk gemeente Horn).

1.2 De gemeente Roermond, deel uitmakend van het inventarisatiegebied Midden-Limburg, grenst aan de noordzijde aan de gemeenten Haelen en Swalmen. De oostelijke begrenzing valt samen met de rijksgrens Nederland-Duitsland. Aan de zuidzijde liggen de gemeenten Melick-Herkenbosch en St. Odiliënberg. De westelijke begrenzing wordt gevormd door de gemeenten Herten, Beegden en Horn. In de periode 1850-1940 onderging de gemeente een grenswijziging. In 1939 werd de noordwestelijke punt van de gemeente Melick-Herkenbosch bij Roermond gevoegd. De gebieden Gebroek, Schöndeln en Kitskensberg behoorden voortaan tot Roermonds grondgebied.
Tot 1959 vormde Maasniel met de buurtschappen Asenray, Leeuwen en Maalbroek een zelfstandige gemeente. In dat jaar verloor Maasniel de status van aparte gemeente en werd het gebied toegevoegd aan de gemeente Roermond.
Binnen de gemeente Roermond zijn de buurten Binnenstad, Buitenop en Voorstad St. Jacob, allemaal behorend tot de kern Roermond, aangewezen als beschermd stadsgezicht.

2. Bodemgesteldheid

2.1 De gemeente Roermond is gelegen op de rechteroever van de rivier de Maas, op de plaats waar deze waterloop de rivier de Roer opneemt. Het grondgebied van de gemeente beslaat een kaap van het middenterras, dat doorloopt tot aan de Maas. Door de samenvloeiing van beide rivieren is een brede alluviale vlakte ontstaan.
In het gebied kunnen globaal twee bodemsoorten onderscheiden worden, namelijk rivierklei en zandgrond. Deze laatste soort neemt het grootste deel van het bodemoppervlak in beslag. Afzettingen van rivierklei komen op de eerste plaats voor langs de waterlopen Maas, Roer en Maasnielderbeek in de lagere dalbodems. Daarnaast wordt kleigrond aangetroffen in een oude stroomgeul van de Maas, ten noorden van Roermond. De relatief hoge vochtigheid van de klei is bepalend voor het grondgebruik. In de dalbodems wordt de bodem voornamelijk gebruikt als weiland, al dan niet met maasheggen of populieren. In de oude stroomgeul van de Maas bevinden zich eveneens natte weilanden, afgewisseld door enkele broeklanden.
Het grootste deel van de bodem in de gemeente Roermond is bedekt met zandgrond. De kernen zijn ontstaan bij de zogenaamde oud-bouwlanden, dat wil zeggen de hogere zandgronden. Een dergelijk oud-bouwlandgebied bevindt zich eveneens oostelijk van de kern Roermond en bestaat uit velden met randbebouwing. Stuifzandheuvels, nu begroeid met naald- en loofbossen, worden zuidelijk van de stad Roermond en in de zuidoostelijke hoek van de gemeente bij de Nederlands-Duitse grens aangetroffen. Bij de voormalige kern Gebroek, nu deel uitmakend van de bebouwing van de stad Roermond, komen in een vlak, stuifzandachtig gebied, twee kleinere heidegebieden voor. Het gebied tussen Roermond en de Nederlands-Duitse rijksgrens bestaat uit middellage zandgronden, ingericht als grootschalig landbouwgebied. De Tranchotkaart, vervaardigd in de periode 1802-1830, toont, wat betreft de bodem, een beeld van het Roermondse grondgebied dat enigszins verschilt van de in het voorgaande geschetste situatie, zoals die heden ten dage bestaat. De noordoostelijke begrenzing van de gemeente werd gevormd door de Oude Maas. Langs deze waterloop bevond zich, althans op Roermonds grondgebied, akkerland. De dalbodems van Maas en Roer werden overwegend gebruikt als weiland. Noordwestelijk van de kern Roermond bevond zich op de Maasoever een klein bosgebied. Rond het dorp Maalbroek, zuidelijk van Maasniel, en langs de Nederlands-Duitse grens bestonden de woeste gronden uit moerassige broekgebieden. Bosgebieden van relatief geringe omvang werden aangetroffen ten noordoosten van Maalbroek, westelijk van het gehucht Straat en tevens noordelijk van de boerderij of het landgoed, aangeduid als "Denne Mercken", oostelijk van Maasniel gesitueerd. Enkele heidevelden bevonden zich in de grensstreek en, bij Maasniel, noordelijk van de boerderij Wijerhof. Buiten deze woeste gronden, die in het begin van de negentiende eeuw een aanzienlijk deel van de bodem in beslag namen, was het gebied geheel in cultuur gebracht en werd het voornamelijk als akkerland gebruikt.
In de periode tussen 1867 en 1934 onderging het grondgebied van de gemeente Roermond enkele veranderingen als gevolg van grenscorrecties. Zo werd Gebroek overgenomen van Melick-

Herkenbosch.

3. Grondgebruik

3.1 Agrarisch

De gemeente Roermond kan, zowel in het verleden als nu, niet gekenschetst worden als een gemeente met een uitgesproken agrarisch karakter. Activiteiten op dit gebied vonden in het tijdvak 1850-1940 voornamelijk plaats buiten de directe omgeving van de kern Roermond. De nadruk lag daarbij op het gemengde landbouwbedrijf.
In het begin en rond het midden van de negentiende eeuw kon de gemeente over een betrekkelijk groot areaal weidegebied beschikken. In de nabijheid van de stad Roermond lagen in de uiterwaarden van Maas, Oude Maas, Roer en Hambeek weidegebieden als "In Catten Boomgaerd", "Weerdt", "Winckels hatenboer", "Koy Wij" en "'T Bon Cruys". De diverse kernen werden, buiten de woeste gronden, omringd door akkerland, dat voornamelijk werd gebruikt voor de teelt van granen.
Het verkavelingspatroon van de gronden rond 1850 kan aangeduid worden als esverkavelingen. Dat wil zeggen dat de bodem was verdeeld in een groot aantal smalle, lange kavels. Tussen 1850 en 1940 onderging de verkavelingssituatie geen noemenswaardige veranderingen. De strook woeste grond langs de Nederlands-Duitse rijksgrens werd grotendeels in cultuur gebracht en aangeduid met de naam "Het Veen". De bossen in de zuid-oostpunt van de gemeente bleven echter bewaard. De in cultuur gebrachte woeste gronden in de grensstreek hadden, blijkens in 1934 vervaardigd kaartmateriaal, geen duidelijk geordend kavelpatroon. De kavels varieerden in vorm en afmeting.

Wat betreft de inwoners van de gemeente Roermond, werkzaam in de agrarische sector, kan opgemerkt worden dat in de periode 1909-1930 de mannelijke agrarische beroepsbevolking een sterke teruggang vertoonde. Oorzaak hiervan was de industrialisatie ter plaatse. Daarentegen ging tussen 1930 en 1947 de mannelijke agrarische beroepsbevolking licht in aantal vooruit. Waarschijnlijk was dit, behalve van de crisis die veel jongelui op de ouderlijke boerderij hield, tevens het gevolg van de grenswijziging in het jaar 1939, waardoor Roermond met de noordoostpunt van de gemeente Melick-Herkenbosch een stuk grond met een uitgesproken agrarisch karakter binnen haar grenzen kreeg.

Speciale aandacht dient besteed te worden aan een ontwikkeling op het gebied van de veehouderij, die in de periode 1850-1940 plaatsvond. Het gaat hierbij om de zuivelbereiding op coöperatieve grondslag. De fabrieksboter, die hieruit voortkwam, werd verkocht in de nieuw opgerichte botermijnen, onder andere in Roermond gevestigd. Deze ontwikkeling speelde zich met name af rond de eeuwwisseling. Eveneens in die tijd vond de opkomst van een nieuwe tak van veehouderij, namelijk de kippenhouderij, plaats. Daaruit vloeide een systeem voor de verbeterde afzet van eieren voort. Vanaf het jaar 1904 hield de Coöperatieve Roermondse Eiermijn zich daarmee bezig. Roermond groeide in de loop der tijd zelfs uit tot de belangrijkste veilingplaats voor veeteeltproducten.

3.2 Niet-agrarisch

Delfstoffen

Binnen het huidige grondgebied van de gemeente Roermond werden in het jaar 1862 de eerste pogingen tot steenkolenontginning gedaan. De boorpogingen werden gestart zuidelijk van de kern Asenray (destijds gemeente Maasniel). Reeds in 1863 moest de onderneming worden opgegeven, aangezien geen kolenlaag werd bereikt. De kern Asenray werd gekozen omdat men op geologische gronden onder de heuvelrug op de oostelijke Maasoever - begin van het Duitse hoogterras - steenkolen verwachtte. Als startpunt voor de boringen werd gekozen voor een zo dicht mogelijk bij Roermond gelegen locatie, met het oog op de ligging van de stad aan de Maas en de aanwezigheid van belangrijke industrie.
De grindwinning is binnen de gemeente Roermond reeds een historisch gegeven. Rond 1900 was grind nog een levend onderdeel van de Maas. De uitgebaggerde gaten dreven vanzelf weer vol. Op deze manier kon men, aanvankelijk met handbaggermolentjes, altijd grind blijven baggeren.
Het grootscheeps ontgrinden stamt uit de jaren 1930. Gevolg van deze activiteiten was het ontstaan van een betrekkelijk groot aantal Maasplassen van aanzienlijke omvang, die heden ten dage een belangrijke functie vervullen als centra van watersport en recreatie. Wel ging door de grindwinning een groot areaal aan weidegrond verloren.

4. Infrastructuur

4.1 Wegen

In het begin van de negentiende eeuw had de gemeente Roermond een wegennet van slechte kwaliteit, grotendeels bestaande uit interlocale verbindingen vanuit Roermond naar de omliggende dorpen. De enige uitzondering was de onverharde weg vanuit Roermond via Swalmen (gemeente Swalmen) naar Venlo en Nijmegen. In de periode tot ca. 1860 werden in het wegennet enkele verbeteringen aangebracht. Bij Koninklijk Besluit van 1842 werd vastgesteld dat een verbinding Maastricht-Roermond-Venlo-Nijmegen moest worden aangelegd. Deze Kiezelweg kwam onder Koning Willem II in 1846 gereed. In 1844 werd begonnen met de aanleg van de weg van Roermond via Baexem (gemeente Baexem) en Weert naar de Noord-Brabantse grens. Daarnaast werden enkele reeds bestaande wegen verhard, met name de verbindingen vanuit Roermond naar St. Odiliënberg (gemeente St. Odiliënberg), naar Melick-Herkenbosch (gemeente Melick-Herkenbosch), via Posterholt (gemeente Posterholt) naar Duitsland richting Heinsberg, via Maasniel en Maalbroek (gemeente Roermond) naar Niederkruchten in Duitsland en tenslotte de weg naar Leeuwen (gemeente Roermond).
Tussen ca. 1860 en 1934 vonden geen belangrijke veranderingen plaats aan het wegennet. Wel werden de meeste interlocale wegen verbeterd en verhard, voor zover dat al niet eerder was gebeurd. Er werden geen nieuwe wegen van meer dan interlocaal belang aangelegd.

4.2 Waterlopen

Rivieren hebben een doorslaggevende rol gespeeld bij het ontstaan en de ontwikkeling van Roermond. De belangrijkste waterweg binnen de gemeente was vanouds de Maas, die westelijk van de kern Roermond van zuidwest naar noordoost stroomt.
De Tranchotkaart, vervaardigd tijdens het eerste kwart van de negentiende eeuw, toont een nog niet gekanaliseerde Maas. Westelijk van deze rivier stroomt, plaatselijk nog net op Roermonds grondgebied, de Oude Maas.
Bij de noordwestpunt van de stad Roermond mondt de wild meanderende rivier de Roer in de Maas uit. De Roer doorkruist vanaf Roermond de zuidwestelijke hoek van de gemeente. Zuidelijk van de stad stroomt de Hambeek, een vertakking van de Roer, die eveneens in de Maas uitmondt. Noordelijk van Roermond bevindt zich de Oude Roer. Zuidelijk van Roermond lag over de Roer een brug.
De derde belangrijke rivier is de Maasnielderbeek. Dit stroompje, een voormalige zijtak van de Roer, komt zuidelijk van Asenray vanuit Duitsland op Nederlands grondgebied. Vervolgens stroomt de beek in westelijke richting naar de voormalige kern Gebroek. In noordelijke richting, via Maasniel en Broekhin komt de Maasnielderbeek bij de kern Leeuwen. Ook de Maasnielderbeek kende in het begin van de negentiende eeuw een natuurlijk beloop.

Tijdens de eerste helft van de negentiende eeuw ondergingen de rivieren geen veranderingen. Wel werden de verbindingen over water verbeterd. Bij de noordoostpunt van de kern Roermond werd

vervoer over de Maas mogelijk door middel van een gierpontveer. Ten zuiden van de stad werden twee bruggen, waarvan één als spoorbrug, over de Roer gelegd. De Maasnielderbeek werd destijds al op talloze plaatsen overbrugd.

Tussen 1850 en 1940 waren de veranderingen in de waterlopen ingrijpender. In 1925 werd het besluit genomen de Maas op Nederlands gebied te kanaliseren. Noordelijk van Roermond werden drie laterale kanaaltjes aangelegd. Eén direct bij de noord-westpunt van de stad en twee ter hoogte van de kernen Weerd en Leeuwen. In het kanaal aan de westzijde van de Maas werd een stuw en een schutsluis geplaatst, terwijl in het kanaal oostelijk van de Maas een dam werd aangebracht. Het gierpontveer over de Maas werd al in 1867 vervangen door een brug, waarop tol werd geheven. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd deze brug verwoest en vervolgens vervangen door een betonnen exemplaar.
De rivier de Roer behield haar natuurlijke beloop. Zuid-westelijk van de stad werd tussen Roer en Maas een nieuw stukje waterweg aangelegd, zodat beide rivieren ook op dat punt verbonden werden. In de Roer werd hier een stuw met een brug geplaatst. Ook in de Hambeek werd, op de plaats van scheiding met de Roer, een stuw en een brug, de zogenaamde Michielsbrug aangelegd. Een tweede brug over de Hambeek, de Roode Brug, lag bij de monding van de Hambeek in de Maas. De Oude Roer en haar door de Molenbeek lopende aftakking werden in de periode 1850-1940 genormaliseerd.
De loop van de Maasnielderbeek onderging geen wijzigingen. Wel werden in de noordoostelijke punt van de gemeente vanuit de Maasnielderbeek enkele afwateringskanalen aangelegd, zodat de bodem in dit gebied in cultuur gebracht kon worden.

4.3 Spoorlijnen en tramlijnen

Rond het midden van de negentiende eeuw groeide in Roermond het besef dat het tot stand brengen van contacten met de omliggende gebieden door middel van spoorverbindingen de positie van de stad als handels- en industriecentrum ten goede zou komen. In 1856 werd dan ook een comité voor de aanleg van een spoorweg opgericht. De eerste daad was de aanvraag van een concessie voor een spoorlijn vanaf Eindhoven via Weert en Roermond naar Düren (Duitsland). Deze verbinding kwam echter nooit tot stand. Wel werd in 1861 vastgesteld dat een verbinding Maastricht-Roermond-Venlo zou worden aangelegd. In 1865 kwam deze lijn gereed. Hij doorkruiste, op enige afstand oostelijk van de kern Roermond, de gemeente van zuid-west naar noord-oost. Bij Roermond werd een station gebouwd. Enige speciale aandacht dient besteed te worden aan de interactie van de spoorlijn en de rivier de Roer ten zuiden van de stad. Noordelijk van de kern Lerop (gemeente St. Odiliënberg) naderen spoorlijn en rivier elkaar zeer dicht. Daarop volgt een uiteenlopen van beide elementen. Tenslotte overbrugt de spoorlijn, direct ten zuiden van de stad, de rivier.
Het jaar 1879 betekende de tweede mijlpaal in de spoorgeschiedenis van Roermond. De door de Grand Central Belge geëxploiteerde lijn Antwerpen-Roermond-Mönchen Gladbach (Duitsland) werd geopend. De Belgische maatschappij kreeg toestemming gebruik te maken van het station van de

Staatsspoorwegen te Roermond. Achtergrond van deze ontwikkeling was de wens van de Grand Central Belge een eigen verbinding Antwerpen-Duitsland tot stand te brengen om zo te kunnen concurreren met de lijn Luik-Aken. Gekozen werd voor een noordelijker tracé via Herenthals, Weert, Roermond en Mönchen-Gladbach naar Düsseldorf. Westelijk van Roermond diende de geaccidenteerde Beegderheide en, oostelijk van de stad, het eveneens geaccidenteerde terrein van het Elmpterwald vermeden te worden. Dientengevolge werd, noordelijk van de stad, aangesloten bij de staatslijn. Zuidelijk van Roermond werd in oostwaartse richting daar weer vanaf geweken. Ten oosten van de Maasbrug bij Buggenum (gemeente Haelen) werd om de kern Leeuwen heen een aansluitingsboog gebouwd. Later werd de spoorlijn naar Düsseldorf als buitenlandse verbinding overbodig. Het stuk tussen Roermond en Weert bleef echter bruikbaar als schakel in de treinverbinding van Limburg met het westen des lands. Het stuk spoorlijn tussen Roermond en Düsseldorf werd vanaf 1947 niet meer gebruikt voor het vervoer van reizigers. Tegenwoordig wordt de verbinding uitsluitend gebruikt voor, overwegend militair, goederenvervoer.

Naast de spoorverbindingen speelden de tramlijnen in de gemeente Roermond een belangrijke rol tussen 1850 en 1940.
In 1912 werd de Centrale Limburgsche Spoorweg Mij. opgericht. In het jaar 1915 volgde de opening van de Nederlandse lijngedeelten van de tramlijnen Roermond-Heinsberg (Duitsland) en Roermond-Maaseik (België). Een jaar later was de verbinding met Heinsberg slechts tot Vlodrop gerealiseerd. De aansluiting met België was inmiddels volledig gerealiseerd via het meersporige traject Roermond-Ittervoort-grens. Ook de kernen Horn en Kessenich konden vanaf 1916 per stoomtram vanuit Roermond bereikt worden. Vanaf 1921 kwam daar de verbinding met de dorpen Meijel en Deurne bij. Tenslotte werd in 1924 de lijn Roermond-Roosteren verlengd tot Grevenbicht en vervolgens tot Sittard. Uiteindelijk bleken minder mensen gebruik te maken van de tramverbindingen dan men tevoren verwacht had. Treffend voorbeeld was de lijn Roermond-België. Behoudens enkele speciale trams naar het Belgische ontspanningsoord Lanklaer, kwam doorgaand tramverkeer niet voor. In 1921 werd de CLS overgenomen door de Limburgsche Tramwegmaatschappij, die het baanvak in 1935 sloot. De overige stoomtramverbindingen werden, op grond van de tegenvallende resultaten, eveneens in de jaren dertig van de twintigste eeuw opgeheven. De verbinding Roermond-Vlodrop verdween in 1932. Roermond-Horn bleef tot 1936 gehandhaafd in verband met het vervoer van bouwgrond vanuit de zanderij te Horn naar Roermond. Het personenvervoer gebeurde toen reeds per autobus.

Wat betreft het verloop van de diverse tramlijnen, dient vooral aan de situatie binnen de kern Roermond enige aandacht te worden besteed.
Bij de aanleg van de eerste lijnen rond 1915 bleek al snel dat de smalle, kronkelige straten van de stad grotendeels ongeschikt waren voor tramverkeer. De rond het midden van de negentiende eeuw geslechte stadswallen bleken de beste routes voor de trams te zijn. Op de plaatsen van de stadswallen waren in het verleden zogenaamde "wandelingen" aangelegd, die met bomen waren beplant.

Uitgangspunt voor de diverse tramlijnen vanuit Roermond was de remise, die westelijk van de spoorlijnen Roermond-Venlo/Weert dicht bij het spoorstation lag. De tram naar Vlodrop ging via de Slachthuisstraat naar de Godsweerdersingel. Vervolgens passeerde de tram het spoorstation en reed via de Willem II singel naar de Kapellerpoort waar de lijn verder liep richting Vlodrop.
De tram vanuit Roermond via Horn naar Ittervoort-grens en later naar Deurne liep vanuit de remise over de Minderbroedersingel en het Buitenop om vervolgens in westelijke richting de Maasbrug te passeren. Na de aanleg van de Wilhelminasingel in het jaar 1928 werden de trams richting Horn daarlangs geleid. De oudere sporen over de singels konden worden verwijderd. Aan de Godsweerdersingel werd een sporendriehoek aangelegd, een constructie die ook bij de Kapellerpoort was toegepast.

5. De gemeente Roermond

5.1 Roermond

De oorsprong van de huidige stad Roermond ligt in de twaalfde eeuw. Destijds ontstond Roermond als kleine handelsnederzetting op een plateau, gelegen op een hoog, strategisch belangrijk, punt aan de rechteroever van de Maas en de Roer. De nederzetting groeide aanvankelijk bij een kern in de vorm van een strategisch en administratief steunpunt van de graven van Gelre. De begrenzing van de eerste nederzetting wordt, binnen de huidige kern, gevormd door de Roerkade, de Luifelstraat en de Marktstraat.
Al snel volgde een planmatige uitleg in oostelijke richting, begrensd door Swalmerstraat, Marktstraat, Bethlehemstraat, Dionisiusstraat, Paredisstraat en Leliestraat. Kenmerkend voor deze uitleg is het regelmatige stratenpatroon, waarbinnen de regelmatige hoekige aanleg van de Markt past. Na de uitleg volgde opnieuw een versterking van de kern door middel van een aarden wal. Zuidelijk van de toenmalige kern werd de Munsterabdij gesticht.
In de dertiende en veertiende eeuw groeide de stad in een snel tempo. Het was ook de periode, waarin de stadsmuur werd gebouwd. Een oostelijk stadsdeel met een minder regelmatig stratenpatroon ontstond, evenals de Voorstad St. Jacob. In de veertiende eeuw werd de eerste stadsmuur vervangen door een verdedigingsstelsel, bestaande uit een muur met torens, zeven poorten en een dubbele droge gracht. De heuvel Buitenop werd afgegraven. Tegen het einde van de veertiende eeuw was de ruimte binnen de ommuring vrijwel geheel bebouwd.

In het begin van de negentiende eeuw traden enige veranderingen op in de bebouwing van Roermond. Er was toen sprake van een periode van verval. Dientengevolge stonden veel gebouwen leeg en werd zelfs een relatief groot aantal afgebroken. De Tranchotkaart toont dan ook een minder dichte bebouwing, met name in de zuidpunt van de kern. Overigens maakte de aanwezigheid van deze open plekken de negentiende en twintigste eeuwse ontwikkelingen mogelijk.
Rond 1850 bevond zich nog nauwelijks bebouwing buiten de omwalling. Nadat de vestingwerken waren afgebroken, werden rond de stad "wandelingen" beplant met bomen, aangelegd.
Buiten de omwalling bestond de bebouwing van de stad slechts uit enkele panden in 'T Steel en in Hatenboer, gebieden ten zuidwesten van Roermond. Het inwonertal van de toenmalige gemeenten Roermond en Maasniel bedroeg rond 1835 samen 6.530. In het jaar 1855 was dat aantal gestegen tot 9.174. In 1899 hadden beide gemeenten samen 14.840 inwoners. In 1909 bedroeg het totale inwonertal 16.029.
De aanleg van de spoorlijn en de bouw van een station in 1865, oostelijk van de stad, bleef niet zonder gevolgen voor de bebouwingsstructuur. De Hamstraat kreeg een groter belang als winkelstraat. Munsterplein en Steenweg kwamen in de verbinding tussen station en centrum te liggen.
Gevolg daarvan was dat juist in die straten een relatief groot aantal panden een winkelfunctie kreeg.
De laatste decade van de negentiende eeuw was voor de ontwikkeling van de kern Roermond, zoals wij haar nu kennen,

van groot belang. Op de gedempte grachten werden singels aangelegd. Al snel werden plannen gemaakt voor de bouw van herenhuizen aan beide zijden van de singels. In 1896 werden de eerste bouwplaatsen langs de Willem II singel, vroeger Oude Boulevard of Zwartbroeksingel genaamd, verkocht. In 1898 begon de bouw van huizen langs de Godsweerdersingel, rond 1906 volgde de Minderbroedersingel. Alleen aan de noordzijde van de stad langs de Wilhelminasingel was wegens terreinomstandigheden bebouwing nog niet mogelijk.
Buiten de singels werd in de loop van de negentiende eeuw ook gebouwd langs de Kapellerlaan.
De Voorstad St. Jacob raakte haar verkeersfunctie kwijt tengevolge van de totstandkoming van de verbinding tussen Nijmegen en Maastricht en van de aanleg van de Roerkade. Het karakter van de Voorstad, eenvoudige bebouwing en lage dichtheid, ging echter niet verloren.
Tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw vond in de kern Roermond de belangrijkste verandering plaats ten oosten van het spoorwegemplacement. Vanaf het jaar 1914 werd hier in een agrarisch gebied de woonwijk "Het Veld" gebouwd door de bouwvereniging St. Jozef.
Eveneens ten oosten van de spoorlijn ontstond tijdens het eerste kwart van de twintigste eeuw de kleine woongroep "Eigen Haard", gebouwd door de "Ambtenaren bouw- en woningvereniging Eigen Haard". Buiten de twee in het voorgaande genoemde woonwijken vonden tussen 1900 en 1940 in Roermond geen noemenswaardige veranderingen of uitbreidingen plaats.

Handel

Handelsactiviteiten, in het verleden en in iets mindere mate in het heden, in de gemeente Roermond speelden zich van oudsher vooral in en bij de stad Roermond af. De stad, die de basis vormde voor de huidige kern, ontstond als handelsnederzetting bij een versterkingspunt. De ligging aan de rivier de Maas was daarin de bepalende factor. Al vanaf de twaalfde en dertiende eeuw vormde Roermond een spil van de Maashandel omdat als gevolg van verschillen in de maximale diepgang van de schepen in de boven- en benedenstroom van de rivier hier of in Venlo moest worden verbodemd. Belangrijke handelsbetrekkingen waren die met de steden Maastricht, Visé en Luik. Hout, laken en weede, een blauwe kleurstof, waren de voornaamste producten.
Na 1600 verminderde, mede vanwege het groeiende belang van de handel over land, de interlocale handel in Roermond aanzienlijk. Wel hield de stad haar rol als haven en stapelplaats. Daarnaast bleef Roermond van belang als pleisterplaats voor het verkeer over land. De minder gunstige ontwikkelingen van de handel over water duurden voort zolang de ene potentaat na de andere tollen op de Maas inrichtte. In de achttiende eeuw had Roermond haar controle over de rivierhandel grotendeels verloren.
In de periode rond 1850 was de situatie niet veel beter. Vooral tussen 1865 en 1879 stonden de handelsactiviteiten op een zeer laag pitje. De neergang was mede veroorzaakt door de slechte verbindingen van Roermond met het omliggende gebied, waarbij men was aangewezen op de Maas. Deze rivier kende echter lange perioden van onbevaarbaarheid en was daardoor minder geschikt als transportroute. Bovendien was als gevolg van de

aanleg van de Zuid-Willemsvaart het belang van de Maas als vaarroute minder geworden.
De prominente rol van Roermond als handelscentrum werd na 1870 niet meer hersteld. De plaats van de handel in de ontwikkeling van Roermond werd ingenomen door andere activiteiten, die in dit hoofdstuk aan de orde zullen komen.

Industrie

Industrie, ambacht en nijverheid speelden vanouds een belangrijke rol in de geschiedenis van Roermond. De nadruk lag daarbij met name op de textiel- en papierindustrie.
Rond 1850 was Roermond na Maastricht de tweede belangrijke industriestad in de provincie Limburg. In het jaar 1866 waren in Roermond maar liefst 66 bedrijven gevestigd, waarin bijna tweeduizend mensen hun brood verdienden. In de periode 1907-1947 steeg het aantal mannen, werkzaam in de industriële sector voortdurend.
Wat betreft het karakter van de industrie kan gesteld worden dat deze in de eerste jaren na 1840 voornamelijk bestond uit kleine bedrijven met weinig personeel. Deze bedrijven, die overwegend voor de locale markt werkten, waren nauwelijks gemechaniseerd. De textielindustrie bevond zich echter in een uitzonderingspositie. In deze sector werd gewerkt met een veelheid aan mankracht, overwegend thuiswerkers. Bovendien werden de benodigde grondstoffen internationaal aangekocht. Verkoop van producten vond eveneens op internationale schaal plaats.

Enkele typen van industriële activiteiten, die in de periode 1850-1940 van belang waren in de gemeente Roermond, verdienen speciale aandacht.

Textiel
De al eerder genoemde textielindustrie was rond 1850 voornamelijk in de stad Roermond gevestigd. Deze tak van industrie bevatte zowel linnen-, als wol- en katoennijverheid. De leidende krachten waren vooral uit Duitsland afkomstige mannen, waarvan Claus, Reidel, Matthei en Feldmann de voornaamste waren. De grondstof schapewol werd voor een deel geleverd door de dieren die werden gehouden op de Roermondse weidegebieden. Na 1870 werd de textielindustrie getroffen door een algehele neergang, waarna ze vrijwel verdween.

Papier
De papierindustrie speelde gedurende enige tijd tussen 1850 en 1940 een belangrijke rol in Roermond. Al in 1807 vestigde de papierfabriek Burghoff & Comp. zich in Roermond. Enige tijd later werd de naam van het bedrijf veranderd in Burghoff, Magnee & Comp. De bloeitijd van deze industrietak lag rond 1850. In 1866 stichtte Burghoff zelfs een tweede fabriek in de kern Maasniel. Na een periode van teruggang verdween in 1882 de papierindustrie uit Roermond om pas in de jaren twintig van deze eeuw terug te keren.

Metaal
De opkomst van de metaalindustrie in Roermond die na 1850 haar beste tijd tegemoet ging, stond in nauwe samenhang met de

landbouwmechanisatie. Vooral smeden en fabrikanten hielden zich hiermee bezig.

Kunst
De kunstnijverheid was in de tweede helft van de negentiende eeuw op ruime schaal aanwezig in Roermond. De aanzet hiertoe werd bovenal gegeven door de bouwmeester Pierre Cuypers, die mede-oprichter van de ateliers van de firma Cuypers & Stoltzenberg was. De nadruk in deze sector, die vooral tussen 1850 en 1900 een periode van bloei kende, lag op diverse vormen van kerkelijk georiënteerde kunstnijverheid, waarbij het brandschilderen van glas een belangrijke plaats innam.

Chemie
Wat betreft de chemische sector was het belangrijkste bedrijf in Roermond de N.V. Chemische fabriek Dr. A. Haagen. De chemische industrie kwam vanaf ongeveer 1900 tot bloei. Het bedrijf Dr. Haagen was de eerste fabriek, die zich bezighield met de productie van droge verfstoffen. In het begin van de twintigste eeuw vestigden zich nog enkele andere chemische fabrieken in Roermond. Tussen de Eerste en Tweede Wereldoorlog werden de bestaande bedrijven in belangrijke mate uitgebreid.

Naast de in het voorgaande vermelde, relatief belangrijke, takken van nijverheid, herbergde de gemeente Roermond tussen 1850 en 1940 nog een aantal andere industriële activiteiten. Genoemd kunnen worden enkele brouwerijen, een jeneverstokerij, koffiebranderijen, meelfabrieken, tabaksnijverheid, een zuivelfabriek, de al eerder genoemde eier- en botermijn, houtzagerijen, orgelmakerijen, steenhouwerijen, een rond 1860 gestichte gasfabriek, steenfabrieken en enige grafische industrieën.

Het kaartmateriaal, dat een beeld geeft van de gemeente Roermond tussen 1850 en 1940, vermeldt slechts op zeer beperkte schaal industriële complexen. Op de topografische kaart, vervaardigd in 1934, worden aangeduid: de gasfabriek in de noordoostpunt van de kern Roermond, een steenfabriek in de Varkensgriend tussen Maas en Oude Maas, twee steenfabrieken noordwestelijk en zuidoostelijk van de kern Maasniel.

In de kern Roermond zijn nog enkele gebouwen uit de industriële sector, opgericht in de periode 1850-1940, bewaard gebleven.
Aan de Veeladingstraat bevindt zich het zogenaamde Baco-complex, een voormalige meelfabriek en koffiebranderij. De mouterij Limburgia ligt aan de Spoorlaan-Noord. Voorts was in de Steegstraat het timmerbedrijf, later meubelfabriekje, van F. Lennards gevestigd. Het negentiende eeuwse fabriekscomplex van de Electro Chemische Industrie (ECI), dat oorspronkelijk de meelfabriek Smeets huisvestte, kan worden aangetroffen aan de Molenweg, waar ook de gebouwen van Dr. Haagen Chemie liggen. Aan de westzijde van het Roermondse stadsmuseum, in de Pieter Cuyperssstraat, bevinden zich de vroegere werkplaatsen van bouwmeester Pierre Cuypers. Tenslotte dient vermeld te worden dat de Coöperatieve Melkinrichting en Stoomzuivelfabriek St. Christoffel, gelegen aan de Andersonweg, momenteel (mei 1989) wordt afgebroken.

Roermond als bestuurlijk-, verzorgend- en religieus centrum

De rol van de kern Roermond als regionaal bestuurlijk-, verzorgend- en religieus centrum kan historisch genoemd worden. Het betreft evenwel geen specifieke ontwikkeling van de periode 1850-1940.
Al vanaf 1559 fungeerde Roermond als zetel van het bisdom. Deze status bleek een magneet te zijn voor vele kloosters, die zich in de loop der eeuwen vooral in het noord-oostelijk deel van de kern vestigden. Met uitzondering van een korte onderbreking tussen 1801 en 1850, een periode waarin het bisdom was opgeheven, is Roermond tot op heden zetel van het bisdom gebleven. Het aantal kloosters vertoonde overigens al vanaf de tweede helft van de achttiende eeuw een aanzienlijke terugval.
In Roermond bevonden zich tussen 1850 en 1940 enkele onderwijsinstellingen van regionaal belang. In dit kader dienen vooral het Bisschoppelijk College en de Roermondse Teken- en Ambachtschool genoemd te worden.
Wat betreft de rol van Roermond als verzorgingscentrum voor de regio kan gesteld worden dat deze functie voornamelijk tot stand kwam in de jaren dertig van de twintigste eeuw, na de bouw van een ziekenhuiscomplex in de wijk " 'T Veld", oostelijk van de oude kern Roermond gesitueerd.

5.2 Buiten de stad Roermond behoorden tussen 1850 en 1940 nog enkele andere, kleinere kernen tot de toenmalige gemeente. Zuidoostelijk van Roermond lag het dorp Gebroek, bij de grenswijziging van 1939 toegevoegd aan de gemeente Roermond. Deze kern had oorspronkelijk een uitgesproken agrarisch karakter. In het begin van de negentiende eeuw bestond Gebroek uit een geringe hoeveelheid lintbebouwing in de directe nabijheid van de Maasnielderbeek. Tijdens de eerste helft van de negentiende eeuw vertoonde de nederzetting nauwelijks groei. Daarin kwam in de periode 1850-1940 verandering. De uitbreiding van Roermond in zuid-oostelijke richting had tot gevolg dat Gebroek in feite werd opgenomen in de bebouwing, die de kern Roermond vormde.
Hetzelfde geldt voor het kleine groepje panden rond de Kapel in 't Zand, eveneens zuidoostelijk van Roermond, rond 1810 "Aen Den Cappel" genaamd. Langs de weg vanuit Roermond naar deze kern, de Kapellerlaan, werd tegen het einde van de negentiende eeuw nieuwe bebouwing opgericht. Dientengevolge ging ook Aen Den Cappel op in de kern Roermond.
Zuidelijk van de stad lag in het begin van de negentiende eeuw de kern Roer, bestaande uit enkele panden in een lineaire structuur langs de weg vanuit Roermond naar Herten. Roer kende tussen 1860 en 1935 nauwelijks enige ontwikkeling. Rond 1935 was de omvang van de nederzetting nog steeds gering. Aansluiting bij Roermond was evenmin tot stand gekomen.

5.3 De kern Maasniel vormde samen met de buurtschappen Asenray, Leeuwen en Maalbroek tot 1959 een zelfstandige gemeente.
In het begin van de negentiende eeuw was Maasniel een lineaire nederzetting met een overwegend agrarisch karakter, gelegen langs de Maasnielderbeek. Rond 1850 speelde de agrarische sector in Maasniel een minder overheersende rol. Het dorp ontwikkelde zich in de loop der tijd tot een woonkern met

daarin enkele bedrijven, voornamelijk in de vorm van winkels. Tussen 1850 en 1940 vond een aanzienlijke groei plaats. Naast een verdichting binnen de bestaande structuur ontstond nieuwe bebouwing rond de zuidwestelijk van de kern gesitueerde steenfabriek. Nieuwe panden werden eveneens gebouwd langs de weg vanuit Maasniel in zuidelijke richting. Als gevolg van de uitbreiding langs deze lijn ontstond een doorlopende bebouwing tussen Roermond en Maasniel.
Noordelijk van Roermond ligt het dorp Leeuwen. Rond 1810 had deze kern het karakter van een lineaire nederzetting langs de Maasnielderbeek. In het tijdvak 1850-1940 kende het dorp slechts een geringe toename van de bebouwing, met name langs de weg tussen de oude kern en de in de directe omgeving van Leeuwen lopende spoorlijnen. De lineaire structuur bleef desondanks bewaard.
Het dorp Asenray bestond rond 1810 eveneens uit lintbebouwing bij de Maasnielderbeek. Tussen 1850 en 1940 ontstond doorlopende bebouwing vanuit Asenray in de richting van Maalbroek (nu gedeeltelijk gemeente Roermond en gedeeltelijk gemeente Swalmen). Daarnaast vond een verdichting binnen de bestaande structuur plaats. Enige nieuwe panden werden gebouwd rond de zuidoostelijk van Asenray gelegen boerderij Rijdshof. Maalbroek werd uitgebreid met bebouwing langs de weg vanuit Roermond via Maasniel en Maalbroek naar Duitsland.
De kern Broekhin, gesitueerd tussen Leeuwen en Maasniel, bestond in het begin van de negentiende eeuw slechts uit enkele panden. Door de toename van de bebouwing langs de weg vanuit Roermond naar Swalmen (gemeente Swalmen) was Broekhin rond 1940 deel geworden van een noordoostelijke uitloper van de bebouwing van de kern Roermond.

De gemeente Roermond bevatte in het begin van de negentiende eeuw een relatief geringe hoeveelheid verspreide bebouwing, die doorgaans bestond uit één of meerdere boerderijen met daaromheen enkele panden. In dit kader kunnen genoemd worden: Notenboom, gelegen tussen Maasniel en Gebroek, voorts Straat en Spik, beide zuidelijk van Maalbroek gesitueerd. Belangrijke, betrekkelijk geïsoleerd gelegen, boerderijen waren destijds Ham en Cruys Heerenhof, zuidwestelijk van Roermond, Lintgenshof noordelijk van Gebroek, Cloosterhof, Heystershof, Gasthuishof, Cornelishof, Thuserhof en Rieterhof, allemaal tussen Gebroek en Asenray gelegen, en tenslotte tussen Maasniel en Maalbroek de Wijerhof en Denne Mercken.
Met uitzondering van Broekhin, welke kern al eerder ter sprake is gekomen, was de groei van de verspreide bebouwing tussen 1850 en 1940 gering. Slechts in Spik en Straat werden enkele nieuwe panden gebouwd. Een geringe hoeveelheid nieuwe bebouwing ontstond eveneens rond de boerderij Thuserhof.

5.4 De kernen binnen de gemeente Roermond maakten vooral na 1940 een aanzienlijke groei door.
Het meest omvangrijk was de toename van de bebouwing in de kern Roermond. Zuidwestelijk van de oude kern, in het gebied genaamd " 't Steel", werd de ruimte tussen stad en Maas opgevuld met bebouwing. De grootste uitbreiding vond echter plaats aan de oostelijke en zuidoostelijke zijde van de spoorlijn. De dorpen Leeuwen, Broekhin, Maasniel en Gebroek werden aldus deel van een vanuit Roermond aaneengesloten

structuur. Planmatige nieuwbouw op grote schaal werd gepleegd in een voormalig landbouwgebied, "Lichte Donderberg" en "Zware Donderberg" genaamd, tussen Maasniel en Gebroek. Noordelijk van Roermond, in de voormalige weidegebieden "Grote Stadsweide" en "Molenbeemd", werd slechts in beperkte mate gebouwd, en wel voornamelijk panden met een industriële functie.
Het karakter van de stad Roermond bleef ook na 1940 gemengd. De kern behield haar functie van regionaal woon-, bedrijfs-, bestuurlijk, verzorgend en religieus centrum. Het oorspronkelijke agrarische karakter van de dorpen Broekhin, Gebroek, Leeuwen en Maasniel ging met de opname van de kleine kernen in de Roermondse bebouwing grotendeels verloren. Hun functie werd die van woonkernen, waarin het agrarisch element weliswaar niet geheel verdween, maar toch een minder grote rol ging spelen. De kern Roer, waar de bebouwing al vanaf 1935 verdicht werd, behield het karakter van woonkern.
De dorpen in het oostelijk deel van de gemeente ondergingen na 1940 minder ingrijpende veranderingen dan Roermond. Groei van de bebouwing tussen Asenray en Maalbroek had tot gevolg dat beide kernen feitelijk tot één structuur versmolten, waarbij aangetekend dient te worden dat de oude kernen nauwelijks uitgebreid werden. Wat betreft Spik, Straat en Thuserhof kan gesteld worden dat de bebouwing hier na 1940 slechts in zeer bescheiden mate groeide. Het agrarische karakter van Asenray, Maalbroek, Spik, Straat en Thuserhof bleef dan ook grotendeels gehandhaafd.

6. Conclusies Roermond.

A. Bijzonder gebied singels.

Algemene karakteristiek

Het gebied bestaat uit de Willem II singel, Godsweerdersingel, Wilhelminasingel, Roersingel en Minderbroederssingel. De verbindende elementen tussen de diverse singels worden gevormd door het Zwartbroekplein, het Stationsplein, het Wilhelminaplein, Buitenop en de Roerkade. Deze verbindingselementen zijn eveneens betrokken bij het gebied van bijzondere waarde.
De singelbebouwing kan gekarakteriseerd worden als stedelijke herenhuisbebouwing. Langs beide zijden van de singels bevindt zich overwegend aaneengesloten bebouwing met als karakteristieke elementen T-vensters, en hardstenen hoge plinten. Doorgaans hebben de panden een woon- of bedrijfsfunctie. Betreffende bouwstijlen, tijdstip van ontstaan en grootte van de panden werden tussen de diverse singels enkele verschillen geconstateerd.
Aan de Willem II singel werden voornamelijk statige woonhuizen uit de tweede helft van de negentiende eeuw en uit de periode rond de eeuwwisseling aangetroffen. In de meeste gevallen zijn de panden opgetrokken in een eclectische bouwstijl.

De huizen aan de Godsweerdersingel stammen voornamelijk uit het eerste kwart van de twintigste eeuw en zijn, een enkele uitzondering daargelaten, minder groots opgezet. Een belangrijk element binnen de bebouwing aan de Godsweerdersingel vormt de voormalige Teeken- en Ambachtschool. Een gedetailleerde omschrijving van dit pand kan worden aangetroffen in de desbetreffende object-beschrijving.

Enige speciale aandacht dient te worden besteed aan de architect Dr. P.J.H. Cuypers, die, afkomstig uit Roermond, een belangrijk stempel heeft gedrukt op het aanzicht van de stad. Ook zijn verwanten, de architecten Pierre en Jos Cuypers, speelden met name tijdens het interbellum een grote rol in het ontstaan van de villawijk Roerzicht.
De Wilhelminasingel vormt de belangrijkste weg vanuit Roermond in de richting van Horn en verder naar Weert en Eindhoven. De bebouwing langs deze singel is dan ook zeer gering. Zij bestaat uit enkele grote vrijstaande bedrijfspanden, waarvan slechts één uit de periode vóór 1940.
De Roersingel vertoont een vrij gevarieerd karakter. De panden, die zich aan de oostzijde van de singel bevinden, stammen in de meeste gevallen uit de tweede helft van de negentiende eeuw en uit de periode rond de eeuwwisseling. Tegenwoordig vervullen ze vooral een bedrijfsfunctie.
Aan de Minderbroederssingel werd een aan beide zijden vrijwel aaneengesloten bebouwing aangetroffen, doorgaans woonbebouwing, die in een aantal gevallen een bedrijfsfunctie heeft gekregen.

Wat de in het voorgaande genoemde verbindende elementen tussen de singels betreft, kan gesteld worden dat ze qua karakter en grootte van de panden aansluiten op de singelbebouwing waardoor

een vrijwel ononderbroken ring rond de "oude" binnenstad wordt gevormd.
De bebouwing aan de noordzijde van het Zwartbroekplein verbindt Minderbroeders- en Willem II singel. Zij bestaat uit een aaneengesloten wand van relatief kleine panden, die in de meeste gevallen een horecafunctie hebben. Tussen Willem II singel en Godsweerdersingel ligt het Stationsplein, waarvan de oostzijde bij het gebied van bijzondere waarde is betrokken. De bebouwing aan deze zijde van het plein heeft een U-vorm. Het stationsgebouw is parallel aan de singel gesitueerd. Haaks daarop bevinden zich, beide vrijstaand, een hotel en een groot herenhuis, nu deels in gebruik als school.

Godsweerder- en Wilhelminasingel worden met elkaar verbonden door het Wilhelminaplein en dan met name de oostelijke zijde van dit plein. Hier werden voornamelijk, in de vorm van aaneengesloten bebouwing, woonhuizen uit het eerste kwart van de twintigste eeuw aangetroffen.
Tussen Wilhelminasingel en de Roersingel liggen van noord naar zuid respectievelijk Buitenop en de Roerkade. De bebouwing aan Buitenop bestaat slechts uit enkele panden. Langs de oostelijke zijde van de Roerkade ligt een vrijwel aaneengesloten bebouwing, waarbij de horecafunctie overheerst.

Nadere beschrijving bijzondere waarden

* Historische stedebouwkundige kwaliteit

De aanleg van de singels op de voormalige stadswallen is een belangrijke uiting van negentiende eeuwse stedebouwkundige uitleg. Samen met de verbindende elementen vormen de singels een ring om de binnenstad. Ze zijn planmatig aangelegd en vertonen een rijke schakering van bouwstijlen uit de periode 1850-1940.

* Gaafheid

De singelbebouwing heeft haar authenticiteit in grote mate bewaard. Slechts op enkele plaatsen zijn na-oorlogse invullingen doorgedrongen in de oorspronkelijke bebouwing. De gevels zijn veelal nog in redelijk gave en authentieke staat. De karakteristieke groenvoorziening van de singels is in de loop der tijd verdwenen en de eens zo "deftige" lanen zijn veranderd in drukke verkeerswegen.

* Zeldzaamheid

Singels met een rijke schakering van authentieke gebouwen en bouwstijlen zijn in Limburg zeldzaam.

B. Munsterplein

Algemene karakteristiek

Trapezium-vormig, vrijwel geheel besloten, plein, gedomineerd door de Munsterkerk, met bestrating in de vorm van kinderkopjes. Woon-winkelbebouwing, voornamelijk uit het laatste kwart van de negentiende eeuw, bevindt zich aan de noord- en westzijde van het plein.

* Historische betekenis

Het Munsterplein had als pleinruimte rond de Munsterkerk en abdij reeds vóór 1850 een centrale rol in de oude binnenstad. De huidige vorm van en bebouwing op en rond het plein ontstond echter grotendeels in het laatste kwart van de negentiende eeuw. De centrale rol van het plein in de binnenstad is tot op heden gehandhaafd.
Op het plein wordt een centrale positie ingenomen door de Munsterkerk, in het kader van het Monumenten Inventarisatie Project van belang vanwege de door Dr. P.J.H. Cuypers uitgevoerde veranderingen. Naast de kerk bevindt zich een standbeeld van Dr. P.J.H. Cuypers, die eveneens de op het plein aanwezige muziekkiosk bouwde.
Aan de noord- en westzijde van het plein bevindt zich aaneengesloten bebouwing met een winkel-, horeca- of woonfunctie.

* Gaafheid

Het Munsterplein is grotendeels nog omgeven door de bebouwing, die in het laatste kwart van de negentiende eeuw werd opgericht. Een uitzondering is de zuidzijde van het plein, waar enkele jaren geleden winkelbebouwing werd gepleegd.
De panden aan de noord- en westzijde van het plein zijn veelal nog in redelijke gave en authentieke staat. Wel is van enkele panden in verband met hun winkel- of horecafunctie de pui vernieuwd.

* Zeldzaamheid

Het Munsterplein met de omliggende bebouwing is, in Limburg, één van de zeldzame voorbeelden van een vrijwel geheel gesloten plein dat zijn huidige aanzicht heeft verkregen tijdens het laatste kwart van de negentiende eeuw.

C. Bijzonder gebied Abdijhof

Algemene karakteristiek

De Abdijhof bestaat uit woonhuizen, gegroepeerd rond een kleine pleinruimte met bestrating in de vorm van kinderkopjes. Het wooncomplex werd in de jaren 1927-1928 gebouwd naar ontwerp van de architect Jos Cuypers. Het ontwerp maakte deel uit van een groter stedebouwkundig plan, dat echter nooit tot uitvoering is gebracht.

Nadere omschrijving bijzondere waarden

* Stedebouwkundige kwaliteit

De Abdijhof is een planmatig aangelegd wooncomplex. Het pleintje, dat de kern van het complex vormt, sluit direct aan op het westelijk ervan gelegen Munsterplein. De Munsterkerk vormt daarbij het verbindende element.

* Historische betekenis

De Abdijhof is, zoals de naam aangeeft, gesitueerd op een plaats, die voor Roermond vanouds een belangrijke betekenis had. Voorheen bevonden zich hier de bij de Munsterkerk behorende abdijgebouwen. De aanleg van de Abdijhof kan gekarakteriseerd worden als een belangrijke vroeg-twintigste eeuwse invulling.

* Gaafheid

Het gehele woningcomplex verkeert in een opmerkelijk gave en authentieke staat. Naast de doorgaans in oorspronkelijke toestand behouden woonhuizen, vertoont ook de pleinaanleg met de originele straatlantaarns een grote mate van authenticiteit.

* Zeldzaamheid

Een op een stedebouwkundig plan gebaseerd, vrijwel authentiek bewaard gebleven, wooncomplex is in Limburg zeldzaam. De unieke status van de Abdijhof wordt versterkt door het karakter en de ligging. Het complex vertoont, ofschoon gesitueerd temidden van een druk winkelgebied, een zeer rustig karakter waarbij de oorspronkelijke woonfunctie gehandhaafd is.

2D. Bijzonder gebied Swalmerstraat

Algemene karakteristiek

De Swalmerstraat bevat aan beide zijden aaneengesloten bebouwing met veelal een woon- of bedrijfsfunctie. De meeste panden stammen uit de tweede helft van de negentiende eeuw. Incidenteel zijn nog enkele oudere gebouwen aanwezig.

Nadere omschrijving bijzondere waarden

* Historische betekenis

De Swalmerstraat maakt deel uit van een van de oudste delen van de binnenstad en kan derhalve niet gekarakteriseerd worden als een tussen 1850 en 1940 tot ontwikkeling gekomen straat.
Desalniettemin draagt de Swalmerstraat, zoals ze heden ten dage aangetroffen wordt, een negentiende eeuws karakter, slechts hier en daar onderbroken door latere invullingen.
De bebouwing bestaat overwegend uit grote woonhuizen in gemiddeld drie bouwlagen met gevelbreedtes van drie tot vijf venstertraveeën.

* Gaafheid

De gebouwen in de Swalmerstraat zijn veelal in gave en authentieke staat. Bovendien zijn de trottoirs en de straatlantaarns in hun oorspronkelijke vorm aanwezig.

* Zeldzaamheid

Een in één straat gesitueerde compacte bebouwing van grote woonhuizen in diverse architectuurstijlen vormt een niet veel voorkomend beeld in Limburg.

E. Bijzonder gebied Kapellerpoort-Kapellerlaan

Algemene karakteristiek

De Kapellerpoort en Kapellerlaan vormen de verbinding tussen de oude Roermondse binnenstad en de Kapel in 't Zand. Deze kerk met klooster is eveneens betrokken bij het gebied van bijzondere waarde.
Aan de Kapellerpoort werd zowel aaneengesloten als ook vrijstaande woon- en bedrijfsbebouwing aangetroffen aan de westelijke straatzijde. Het belangrijkste element hierin wordt gevormd door het huidige gemeentemuseum, oorspronkelijk woonhuis en werkplaats van de architect Dr. P.J.H. Cuypers.
De bebouwing aan beide zijden van de Kapellerlaan is zowel aaneengesloten als ook vrijstaand en bestaat grotendeels uit woonhuizen en kantoren.

Nadere beschrijving bijzondere waarden

* Historische betekenis

De aanleg van de Kapellerlaan en, in mindere mate, de Kapellerpoort vond reeds voor 1850 plaats. De aanleg was een gevolg van de functie van de Kapel in 't Zand, die de afsluiting van de Kapellerlaan vormt, als bedevaartsoord.
De bebouwing, zoals die tegenwoordig aan Kapellerpoort en Kapellerlaan wordt aangetroffen, stamt grotendeels uit de laatste decade van de negentiende en het eerste kwart van de twintigste eeuw en vertoont enige diversiteit wat betreft bouwstijlen.

* Gaafheid

Binnen de bebouwing aan Kapellerpoort en Kapellerlaan zijn slechts geringe na-oorlogse invullingen ontstaan. De meeste panden verkeren in een redelijk gave en authentieke staat. De karakteristieke groenvoorziening van de Kapellerlaan, die inmiddels een drukke verkeersweg is geworden, is in de loop der tijd verdwenen. Dientengevolge is het beeld van de Kapel in 't Zand als afsluiting van de Kapellerlaan verzwakt.

* Zeldzaamheid

Bebouwing langs een laan, die een grote diversiteit aan bouwstijlen en een relatief groot aantal karakteristieke, grote vrijstaande panden bevat als gevolg van de specifieke functie van die laan, wordt in Limburg zelden aangetroffen.

F. Bijzonder gebied sociale woningbouw Roermondse Veld

Algemene karakteristiek

Planmatig aangelegde sociale woningbouwcomplexen, gebouwd in opdracht van Bouwvereniging St. Jozef te Roermond. De woningbouwcomplexen, veelal gebouwd tijdens het eerste kwart van de twintigste eeuw zijn als volgt gegroepeerd:

- Dr. Poelstraat, Hendriklaan, Mgr. Evertsstraat.
- Kon. Regentesselaan, Mauritsstraat.
- Kon. Regentesselaan, Mauritsstraat, Lovandstraat, Vondelstraat, Hendriklaan.
- Hendriklaan, Mgr. Evertsstraat, Kon. Regentesselaan.

Nadere omschrijving bijzondere waarden

* Stedebouwkundige kwaliteit

Ofschoon het gebied planmatig is opgezet, vertoont het een grillig stratenverloop, waarin een duidelijke structuur ontbreekt. De diverse kleine complexen onderscheiden zich van elkaar door de verschillende typen woningen. Alle typen kunnen gekarakteriseerd worden als traditioneel en vrij sober.

* Historische betekenis

De sociale woningbouw van St. Jozef in het Roermondse veld vormt de grootste stedelijke uitbreiding van Roermond in het interbellum.

* Gaafheid

De structuur van de woningcomplexen verkeert in authentieke staat. De bebouwing heeft echter in de loop der tijd moderniseringen ondergaan. Het oorspronkelijke karakter van de buurt is bewaard gebleven.

* Zeldzaamheid

In redelijk originele staat verkerende sociale woningbouw op grote schaal uit het interbellum komt in Limburg zelden voor.

G. Bijzonder gebied ambtenarenwoningen Vrijveld

Algemene karakteristiek

Planmatig aangelegde woningen voor ambtenaren, gebouwd in het eerste kwart van de twintigste eeuw. De huizen werden gebouwd in opdracht van Bouw- en Woningvereniging Eigen Haard. Binnen de wijk kunnen drie typen woningen worden onderscheiden:
- Charles Ruysstraat.
- Charles Ruysstraat, Robert Regoutstraat, Thorbeckestraat
- Charles Ruysstraat, Notenboomlaan.

Nadere omschrijving bijzondere waarden

* Stedebouwkundige kwaliteit

De planmatig opgezette woningbouw kenmerkt zich door een strokenbouw en heeft veeleer een toevallig stratenverloop. De bebouwing is sober en traditioneel uitgevoerd.

* Historische betekenis

De ambtenarenwoningen van Eigen Haard vormen een belangrijk deel van de uitbreiding van Roermond in het begin van de twintigste eeuw.

* Gaafheid

De bebouwing heeft in de loop der tijd een aantal moderniseringen ondergaan, die het oorspronkelijke karakter echter nauwelijks hebben aangetast.

* Zeldzaamheid

Woningbouw voor ambtenaren, planmatig opgezet en nog in redelijk authentieke staat verkerend, wordt in Limburg zelden aangetroffen.

H. Overige aandachtspunten

Ook buiten de in het voorgaande beschreven gebieden van bijzondere waarde bevat de kern Roermond een betrekkelijk grote hoeveelheid bebouwing uit de late negentiende en vroeg twintigste eeuw.

In de oude binnenstad is bebouwing uit de periode 1850-1940 met name aanwezig in de Hamstraat, Steenweg en Neerstraat. Opmerkelijk is het relatief grote aantal panden met invloeden uit Jugendstil en Art Nouveau. Tengevolge van de winkelfunctie, die een groot deel van de panden in de loop der tijd heeft gekregen, zijn de puien veelal vernieuwd.

De Voorstad St. Jacob is één van de oudste delen van Roermond. Het noordelijk deel van de Voorstad, waar zich voornamelijk woonbebouwing bevindt, is grotendeels voor 1850 ontstaan. Panden uit het tijdvak 1850-1940 werden hier dan ook voornamelijk in de vorm van invullingen binnen de bestaande structuur aangetroffen. Het zuidelijk deel van de Voorstad heeft daarentegen een ander, industrieel, karakter. Hier liggen, aan de rivier de Roer, het industrieterrein Haagen Chemie met enkele panden uit de periode 1850-1940, en de ECI/waterkrachtcentrale.

Ten noorden van het centrum ligt de Ernst-Casimirkazerne. Het militair complex dateert van 1939 en is gebouwd naar een ontwerp van kapitein Boost, die in de jaren dertig meerdere kazernes volgens een standaardconcept heeft ontworpen.

Twee belangrijke uitvalswegen vanuit de kern Roermond zijn de Venloseweg die, zoals de naam al zegt, richting Venlo gaat, en de Heinsbergerweg, die naar de Nederlands-Duitse rijksgrens leidt.
De Venloseweg wordt gekenmerkt door een aaneengesloten bebouwing aan beide zijden. Het betreft voornamelijk woon-, winkel- en bedrijfspanden uit het eerste kwart van de twintigste eeuw, opgetrokken in een traditionele, sobere stijl.

De bebouwing aan beide zijden van de Heinsbergerweg toont een beeld, dat sterke overeenkomsten vertoont met de Venloseweg. De bebouwing langs de Heinsbergerweg bevat echter meer panden uit de jaren 1920 en 1930. Bovendien werden hier meer vrijstaande woonhuizen aangetroffen.

Enige speciale aandacht dient eveneens besteed te worden aan de wijk Roerzicht, ten zuid-westen van de oude stadskern. Het oostelijk en noordelijk deel van deze wijk wordt voornamelijk gekenmerkt door aaneengesloten woonbebouwing uit het begin van de twintigste eeuw en door een vrij sobere bebouwing uit de jaren 1930. Het zuid-westelijk deel van Roerzicht bevat een aantal grote, in enkele gevallen dubbele, villa's uit de jaren 1930. Hierin werd een aanzienlijk aandeel geleverd door de architecten Pierre en Jos Cuypers.

Tenslotte enige aandacht voor interessante bebouwing buiten de kern Roermond. Noordoostelijk van Roermond ligt de voormalige zelfstandige gemeente Maasniel, nu onderdeel uitmakend van de gemeente Roermond. De hoofdader van Maasniel wordt gevormd door een weg die, van west naar oost, respectievelijk de namen

Julianalaan, Hoekstraat en Elmpterweg draagt. De belangrijkste zijstraat van deze weg is de Wilhelminalaan. In deze straten werd overwegend woonbebouwing uit de jaren 1920 en 1930 aangetroffen. De bebouwing bestaat veelal uit vrijstaande panden, waarbij enkele grote, soms dubbele, villa's in het oog springen.

In de noordwesthoek van de gemeente Roermond bevindt zich, in de Maasuiterwaarden, de kleine kern De Weerd, die gedeeltelijk tot de gemeente Horn behoort. De Weerd bestaat uit enkele huizen en boerderijen met daarbij een klein kapelletje. Ofschoon de panden geen bijzondere architectonische kwaliteiten bezitten, maken de unieke situering, het relatief grote aantal panden uit de periode 1850-1940 en het alhier aanwezige sluis- en stuwcomplex met bijbehorende woonbebouwing De Weerd tot een interessante kern in het buitengebied van de gemeente Roermond.

Literatuurlijst

1. Centrumgemeente Roermond en het Stadsgewest Roermond. Ontwikkelingsplan gemeente Roermond. Deelnota VII, Roermond 1978.
2. R. Dijksterhuis, Spoorwegtracering en stedebouw in Nederland. Historische analyse van een wisselwerking. De eerste eeuw 1840-1940, Delft 1984.
3. Dorp en stad in Limburg, Zutphen 1981.
4. Handboek der geografie van Nederland. Deel VI, Zwolle 1959.
5. J.G.F.M.G. baron van Hövell tot Westerflier, Roermond vroeger en nu, Bussum 1968.
6. Kernenplan Stadsgewest Roermond, een regionaal verstedelijkingsmodel, Roermond 1985.
7. J. Kuyper, Gemeente-atlas van Limburg, Maasbree 1981.
8. W.J.M. Leideritz, "De stoomtrams van Noord-Brabant en Limburg" in Trams en Tramlijnen, Rotterdam 1972.
9. Lijst van Nederlandse gemeenten, 's-Gravenhage 1988.
10. Limburg in vogelvlucht, Leeuwarden/Venlo.
11. Dr. G.C.P. Linssen, Verandering en verschuiving. Industriële ontwikkeling naar bedrijfstak in Midden- en Noord-Limburg 1839-1914, Tilburg 1969.
12. Ph. van der Maelen, Dictionnaire geographique du Limbourg, Assen 1978.
13. O. Moorman van Kappen, "Roermond zevenhonderdvijftig jaar stad" in De Maasgouw, tijdschrift voor Limburgse geschiedenis en oudheidkunde, jaargang 101 (1982), nr. 4.
14. Onder dak bij St. Jozef. Bijdragen over de geschiedenis van Bouwvereniging St. Jozef te Roermond ter gelegenheid van het vijfenzeventigjarig bestaan in 1984, Roermond 1984. Eindredactie: Dr. G.C.P. Linssen.
15. Drs. R. Philips, "Enige notities omtrent de industriële ontwikkeling van Limburg in de negentiende eeuw" in Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg, jaarboek Sociaal Historisch Centrum voor Limburg III (1956), pp. 3-363.
16. Drs. J.F.R. Philips, Drs. J.C.G.M. Jansen, Drs. Th.J.A.H. Claessens, Geschiedenis van de landbouw in Limburg 1750-1914, Assen 1965.
17. Roerstreek in oude prenten 1885-1935, St. Odiliënberg 1980.
18. Stadsgezicht Roermond. Uitgave in de reeks beschermde stads- en dorpsgezichten ex. artikel 20 van de monumentenwet. Samengesteld door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, 1984.
19. Drs. J.C.J.M. Starmans, Inventarisatie industriële archeologie Limburg. Onroerende objecten, Maastricht 1988. Niet gepubliceerd.
20. Streekplan Midden-Limburg ten oosten van de Maas, S.L. 1956.
21. Streekplan Noord- en Midden-Limburg. 3 Dln. S.L. 1982.
22. J. de Valk, "Roermond 750 jaar stad" in Limburg van Mook tot Eijsden, Jaarboek 1982.

Kaartmateriaal

1. - Tranchotkaart nr. 39
   Swalmen 1803-1820
   1:25.000
   - Tranchotkaart nr. 40
   Brüggen 1803-1820
   1:25.000
   - Tranchotkaart nr. 46
   Roermond 1803-1820
   1:25.000
   - Tranchotkaart nr. 47
   Herkenbosch 1803-1820
   1:25.000
2. Kaartjes uit J. Kuyper, Gemeente-atlas van Limburg
   - Gemeente Roermond 1867
   1:40.000
   - Gemeente Maasniel ca. 1867
   1:50.000
3. - Topografische kaart nr. 746
   Roermond 1934
   1:25.000
   - Topografische kaart nr. 747
   Maalbroek 1934
   1:25.000
4. Kaart gemeente Roermond 1982
   1:10.000
5. Kaart Provincie Limburg, regio Midden-Limburg 1982
   1:50.000

Lijst van bij de gemeentebeschrijving gevoegde afbeeldingen

I		De huidige gemeente Roermond
II	a	Tranchotkaart gemeente Roermond
	b	Tranchotkaart noordwestpunt gemeente Roermond
	c	Tranchotkaart zuidoostpunt gemeente Roermond
	d	Tranchotkaart noordoostpunt gemeente Roermond
III		Gemeente Roermond in 1867
IV		Gemeente Maasniel rond 1867
V	a	Westelijk deel gemeente Roermond in 1934
	b	Oostelijk deel gemeente Roermond in 1934

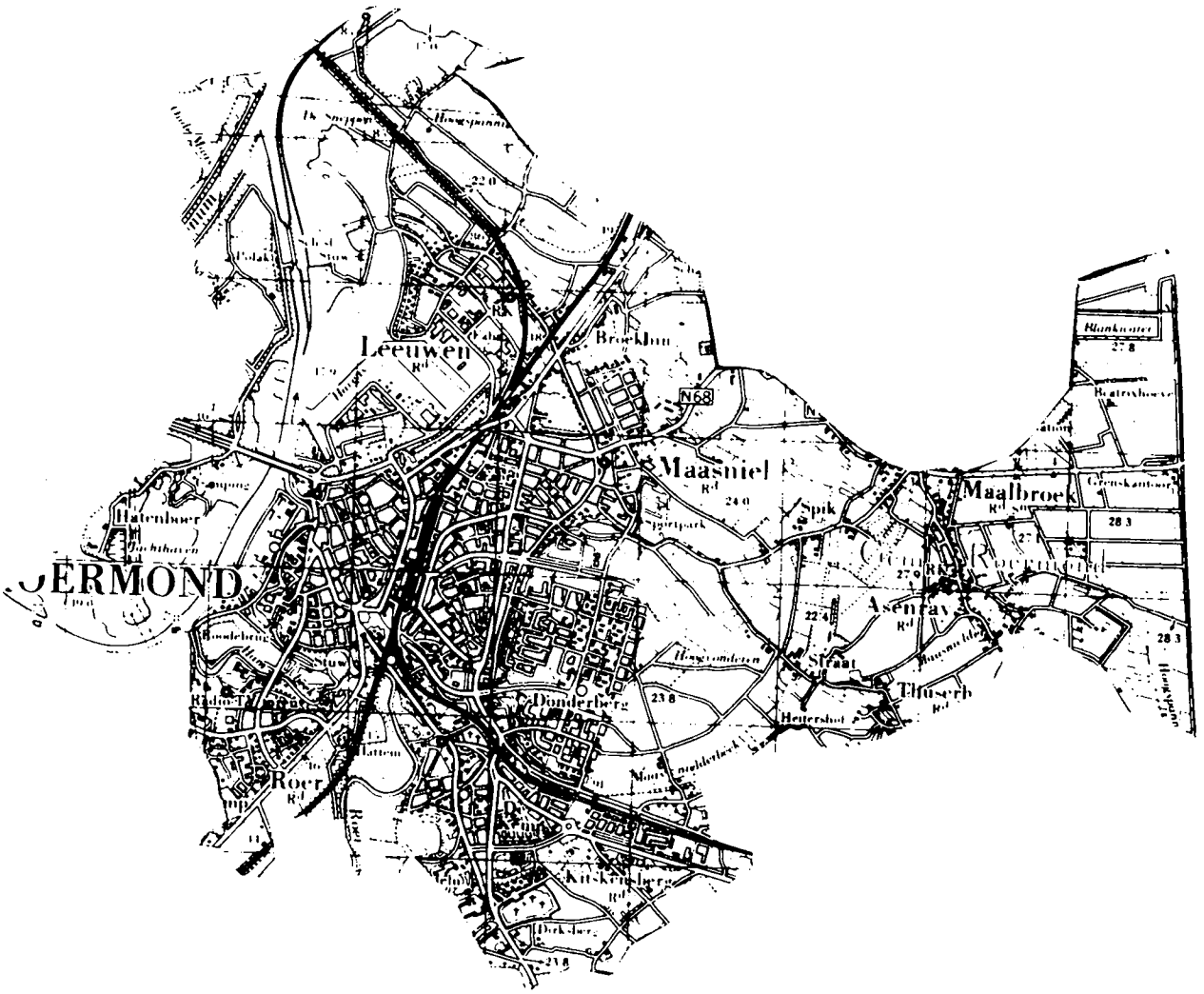
Leeuwen
Maasniel
Maalbroek
Spik
Asenray
Straat
Donderberg
Roer
Hatenboer
N68

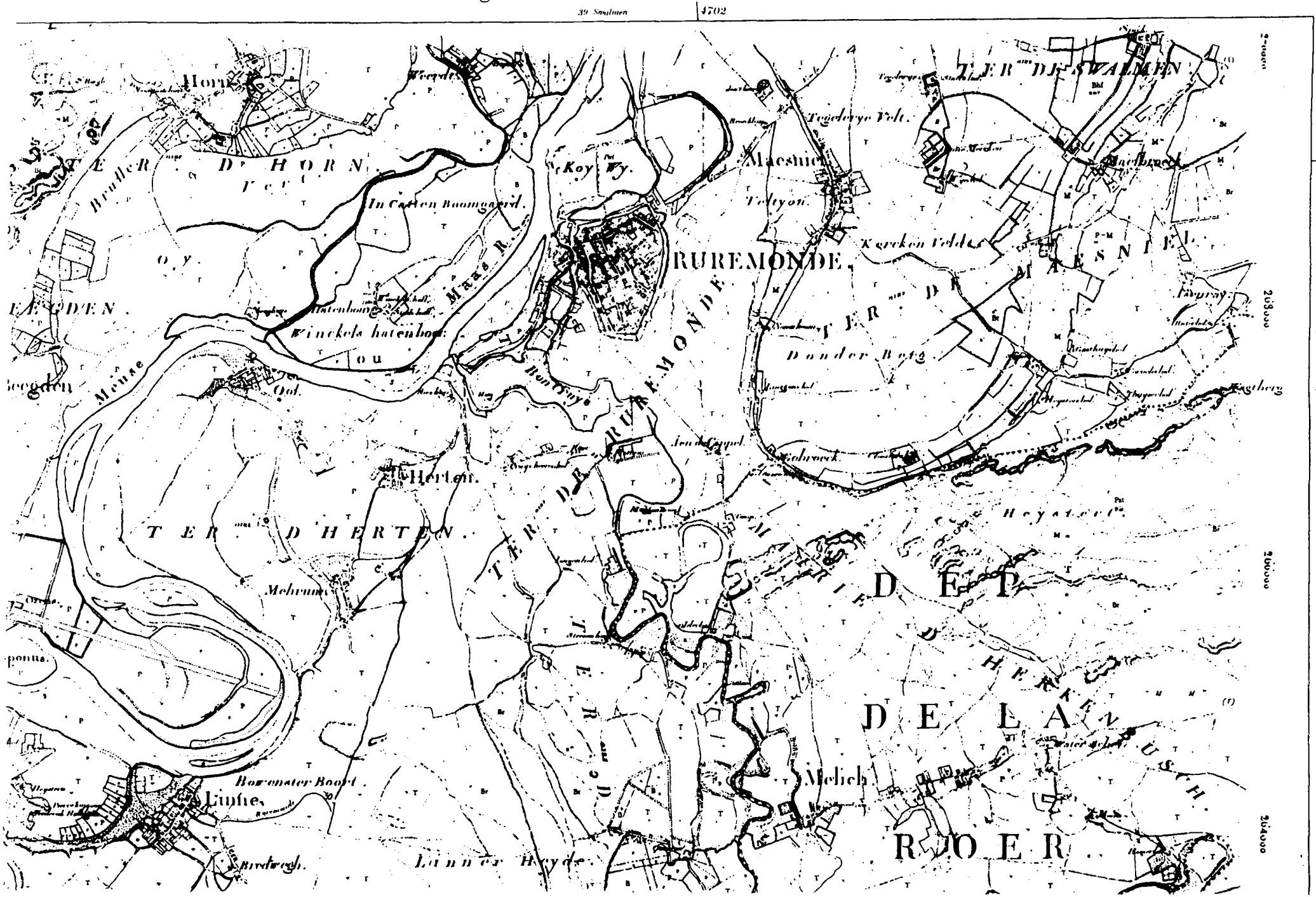
39 Swalmen
4702
Horn
Wegdr.
TER DE SWALMEN
Tegelerye Velt.
Maesnier
Velt yen
Koy Fy.
Kerken Velden
RUREMONDE
MAESNIEL
TER DE
Donder Berg
Maas R.
Hatenhoeve
Winckels hatenhoeve
Ou
Meuse
Qd.
Hertem
TER DE HERTEN
Mehrum
Heyster
DEP
DE LA
HERALDUSH
Melich
ROER
Borgonater Boort
Linne
Lunner Heyde
263000
264000
4702
4802
Blattnummer und Abgrenzung der heutigen deutschen Top. Karte 1:25000
35 Heinsberg

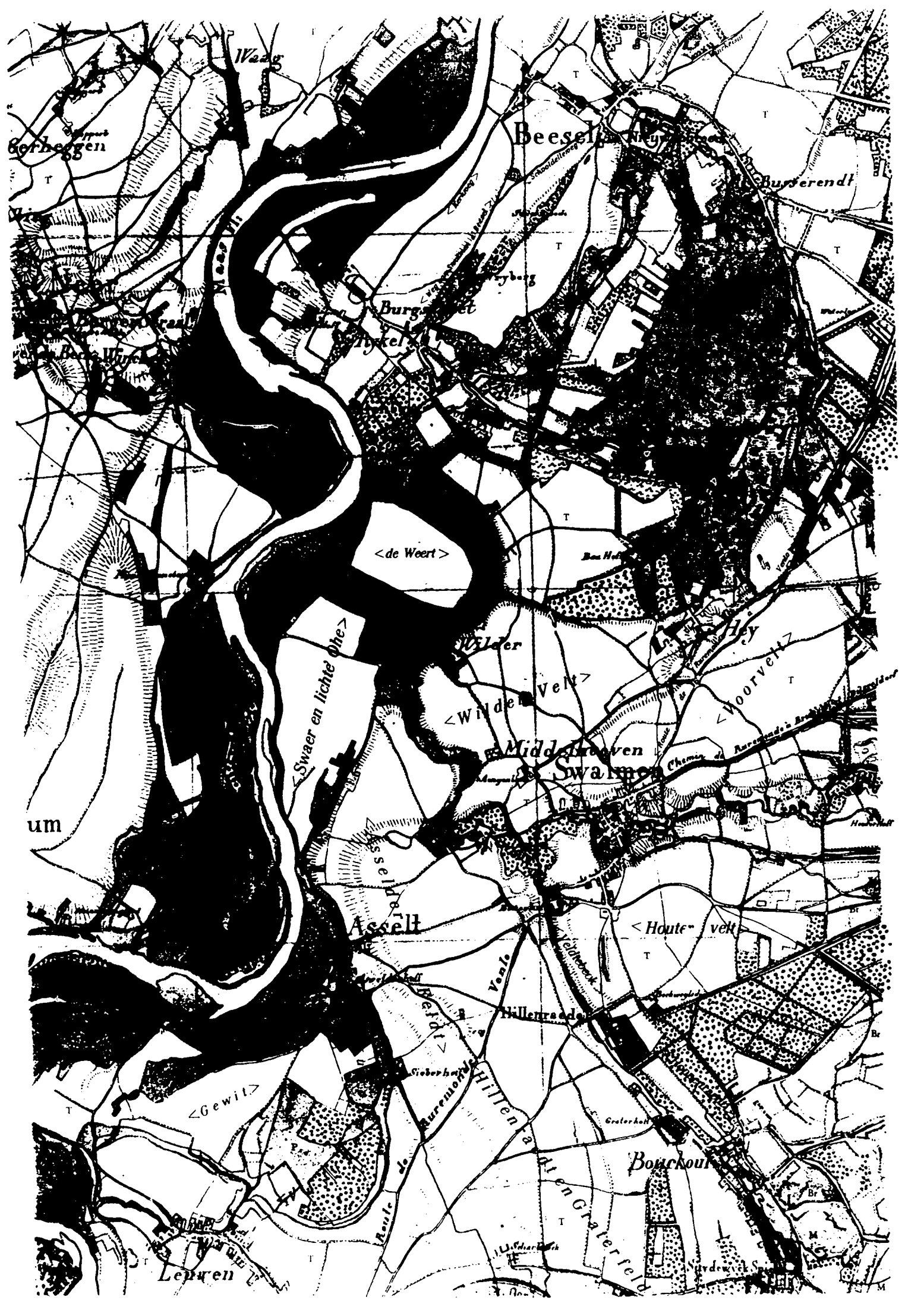
Weeg
Beeselt
Burgerendt
Burgt
Tykel
<de Weert>
Hilder
Vel
<Wilder Vel
Voorvelt
Middelbreuven
Swaer en lichte dhe
um
Asselt
<Houte vel
Venle
Hillenreede
Berdt
Hillen
Gewit
Bouckoul
Lenren

(Brous)
Brous
TERRITOIRE
MAESNIEL
Br
Dallenbusch

47 Herkenbosch

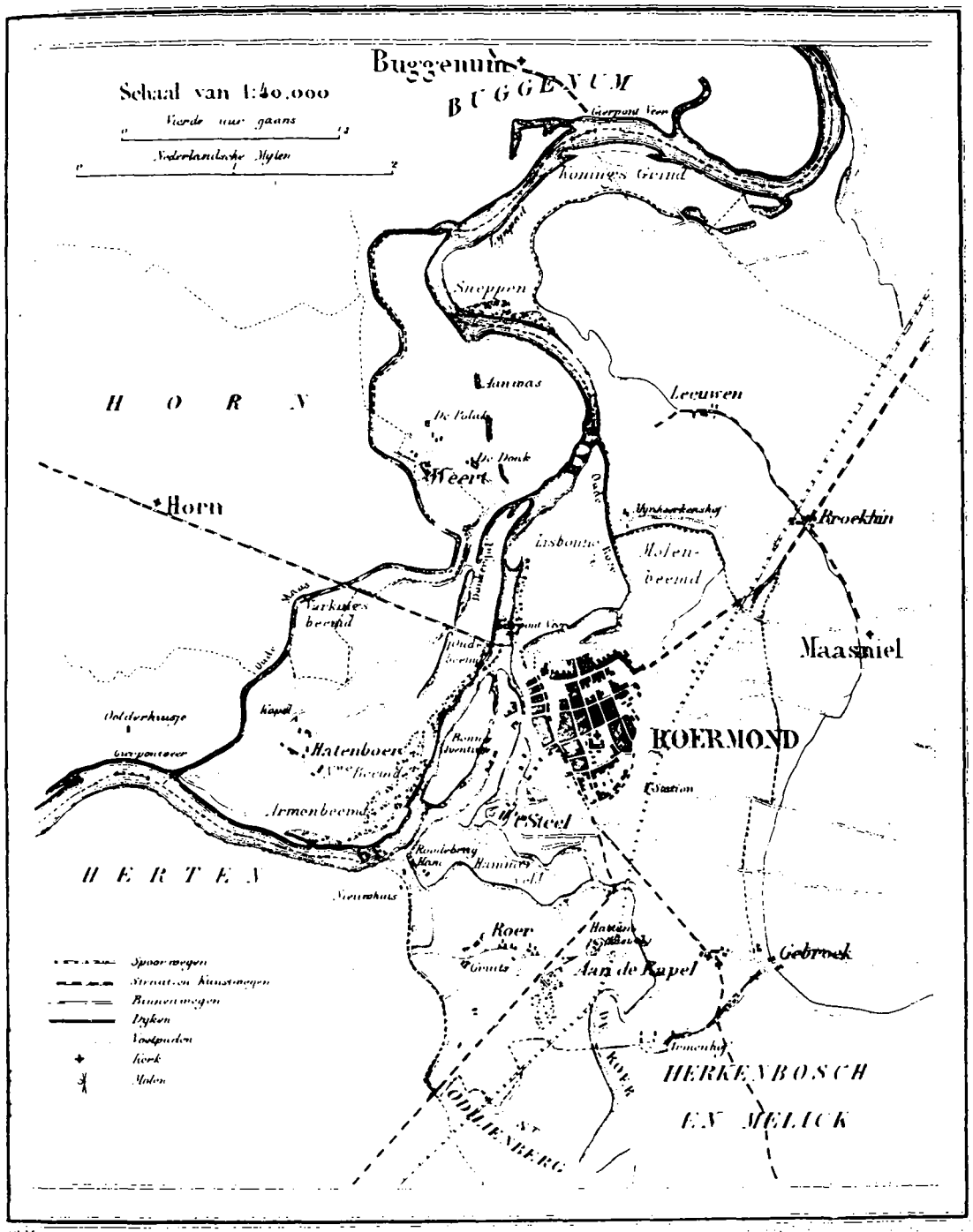

1867

1067 Banders 6200 Inwoners

PROVINCIE LIMBURG. GEMEENTE MAASNIEL.

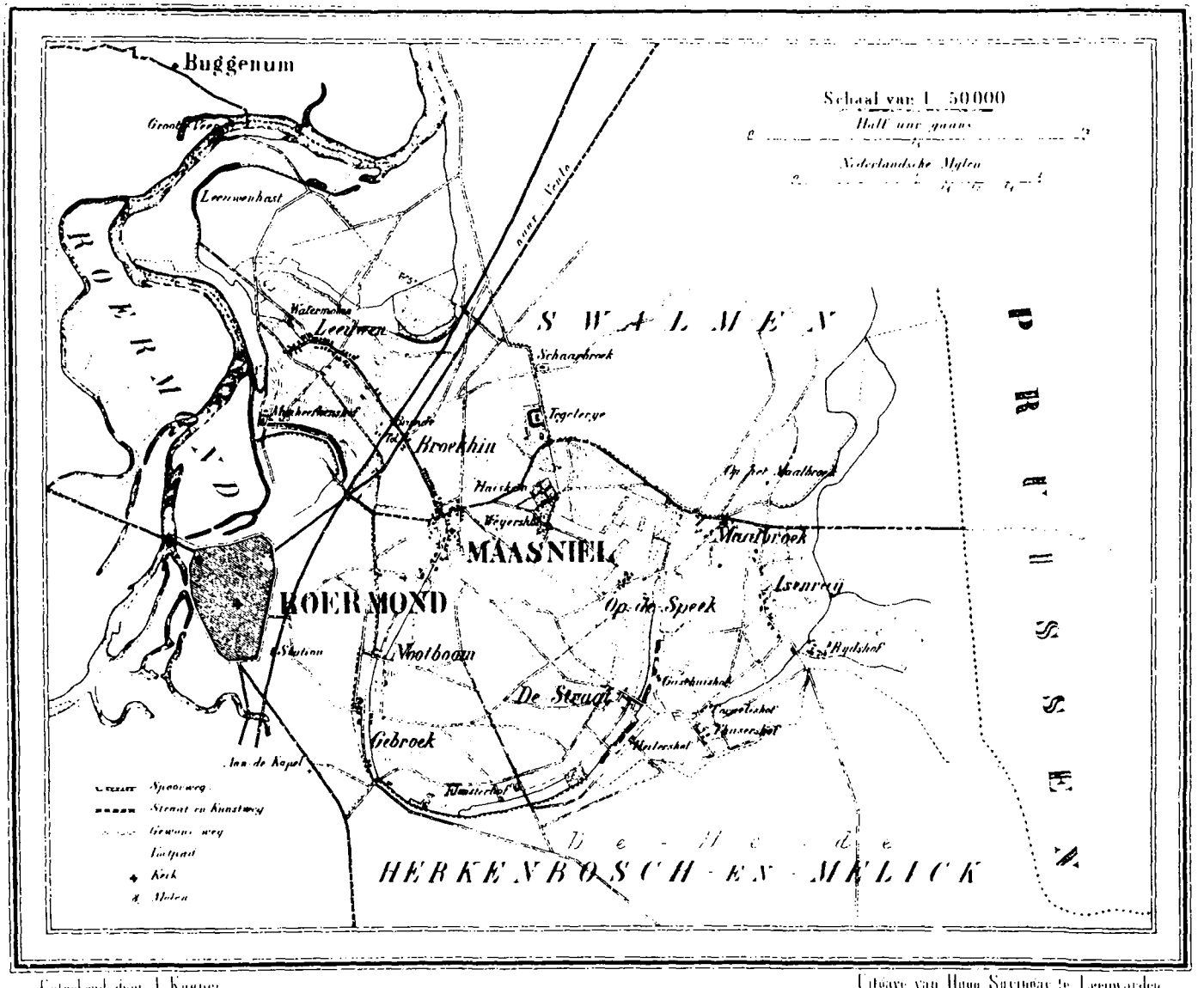

Geteekend door J. Kuyper. Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden.

1529 Bunders. 1700 Inwoners.

Horperbroek
Horst
Maasmechelen
Roermond
MAAS
Hatenboer
Notenboom
Donderberg
Lichte Donderberg
Hammer
Roodebrug
Roer
Herten
Elsterkamp
Melick
Leeroy
Hemelsberg
Melick

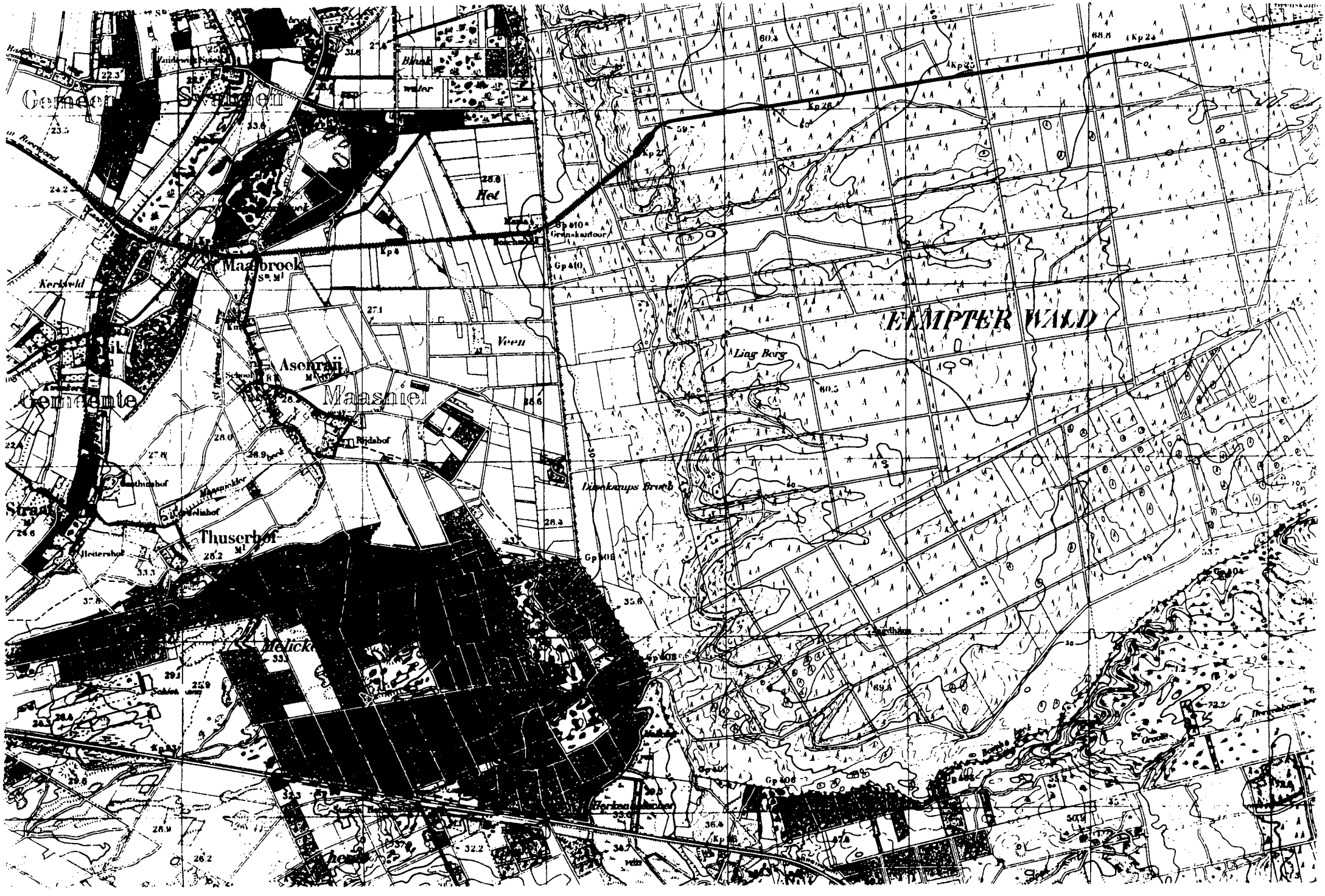
Gemeente
Maasbrook
Kerkveld
Asenraij
Maasniel
Gemeente
Veen
Het
Grenskantoor
EMPTER WALD
Ling Berg
Rijdshof
Thuserhof
Melick
Herkenbosch

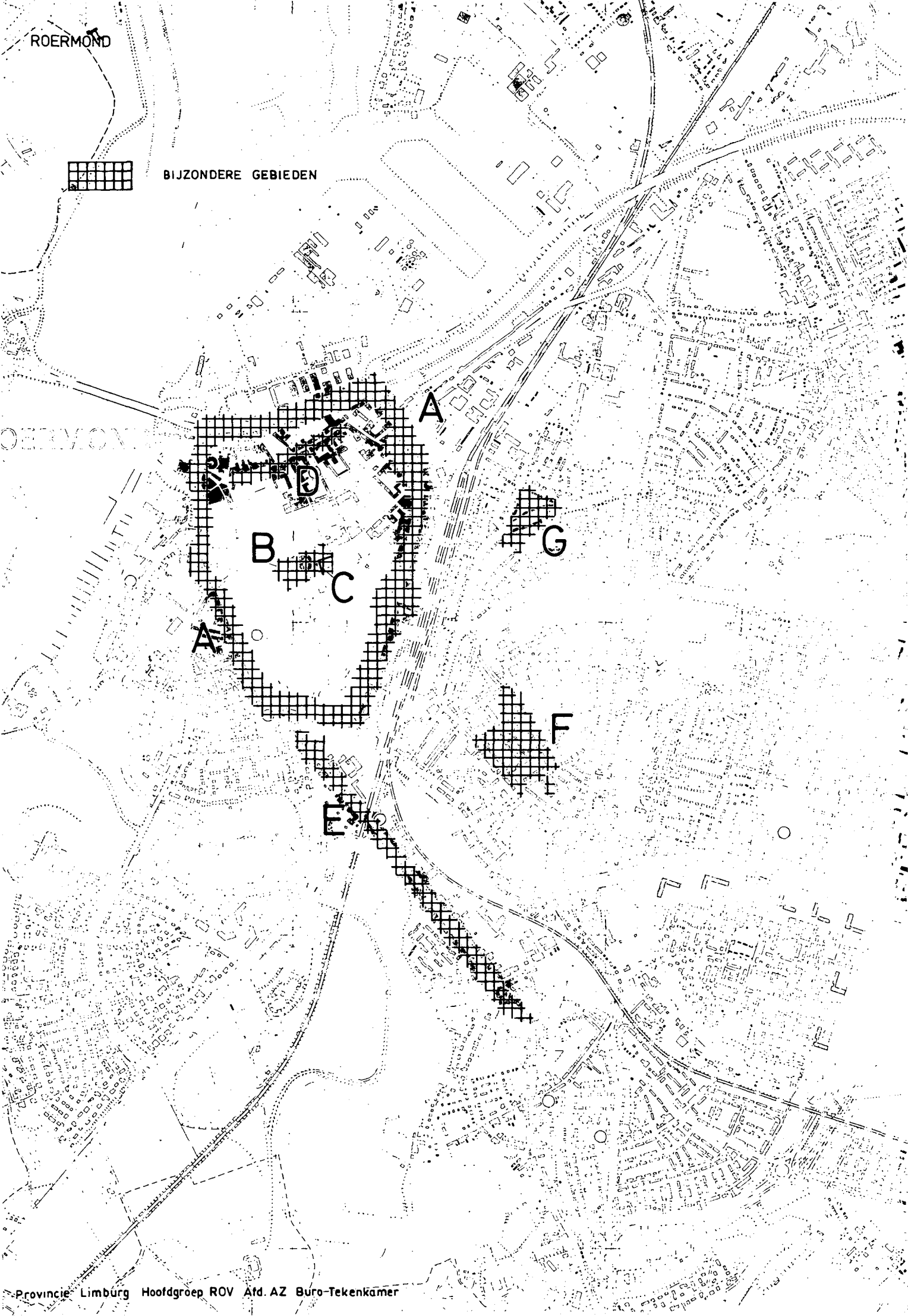

Provincie Limburg Hoofdgroep ROV Afd. AZ Buro-Tekenkamer

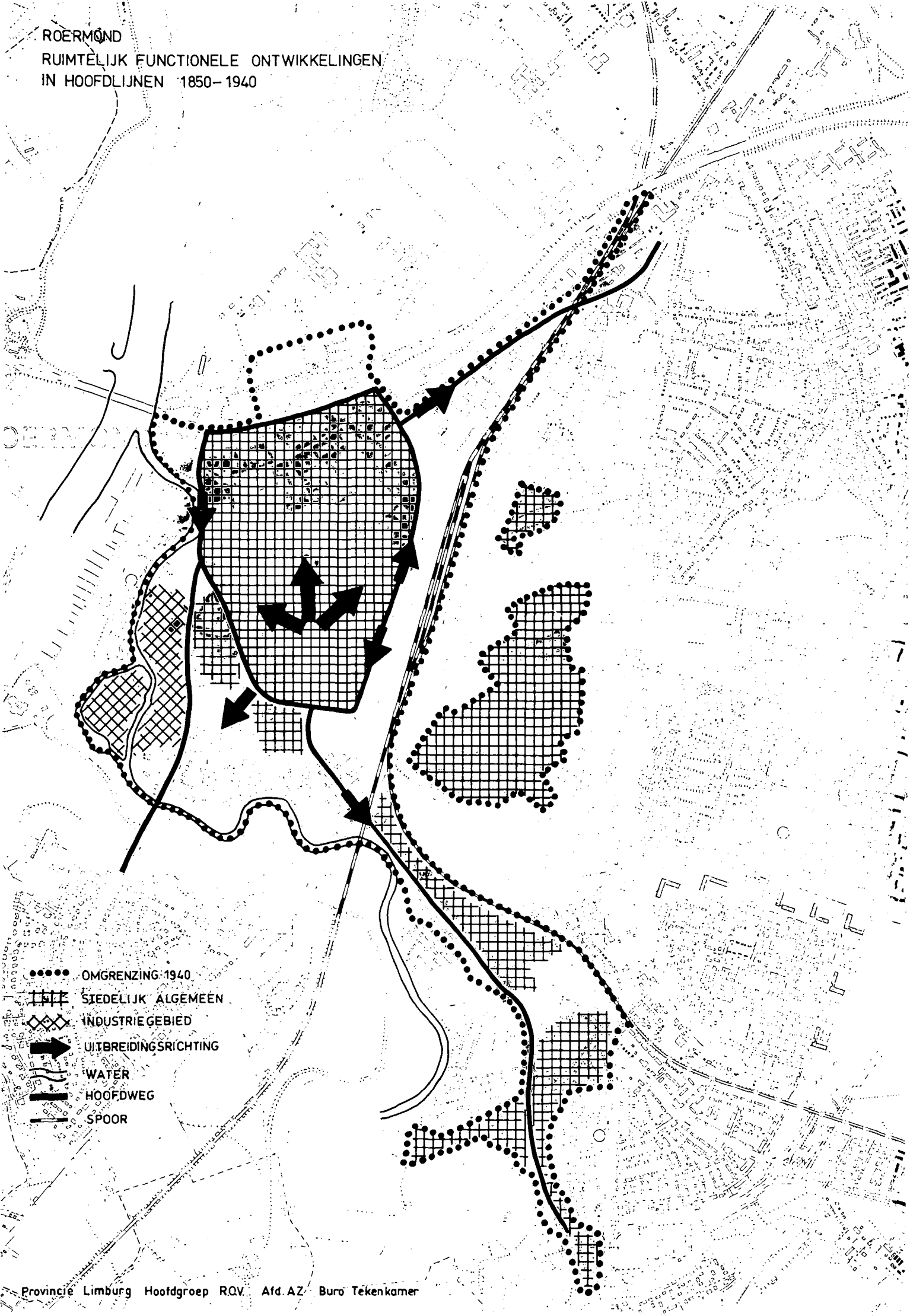
ROERMOND
RUIMTELIJK FUNCTIONELE ONTWIKKELINGEN
IN HOOFDLIJNEN 1850-1940
OMGRENZING 1940
SIEDELIJK ALGEMEEN
INDUSTRIEGEBIED
UITBREIDINGSRICHTING
WATER
HOOFDWEG
SPOOR
Provincie Limburg Hoofdgroep R.O.V. Afd. A.Z. Buro Tekenkamer

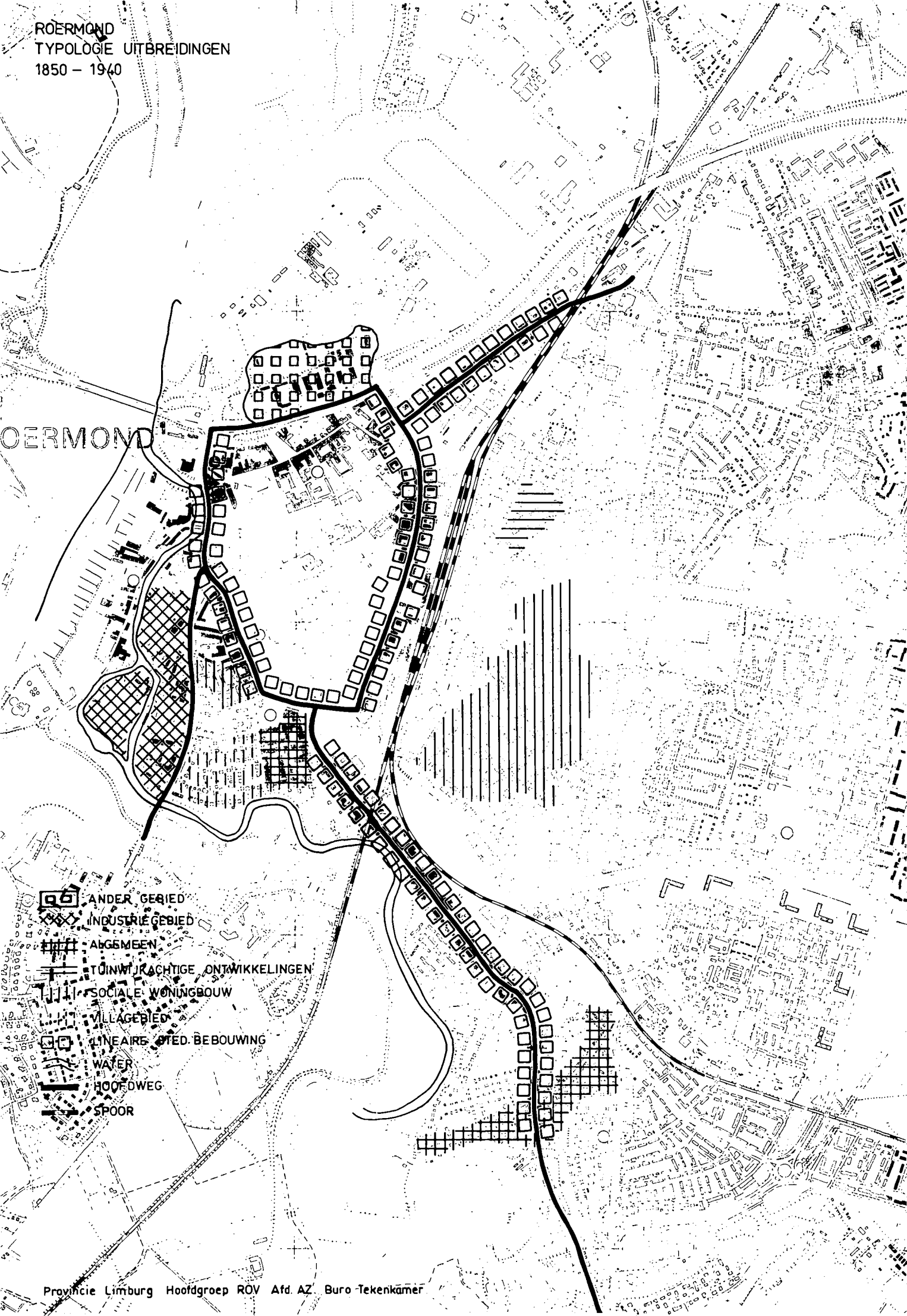
ROERMOND
TYPOLOGIE UITBREIDINGEN
1850 – 1940
OERMOND
ANDER GEBIED
INDUSTRIEGEBIED
ALGEMEEN
TUINWIJKACHTIGE ONTWIKKELINGEN
SOCIALE WONINGBOUW
VILLAGEBIED
LINEAIRE STED. BEBOUWING
WATER
HOOFDWEG
SPOOR
Provincie Limburg Hoofdgroep ROV Afd. AZ Buro Tekenkamer